

“Atatürkün fikir və düşüncələri”

Böyük Atatürkün fikir və düşüncələri həmişə Türkiyəni, türk xalqını sevonlərin marağı və diqqətini cəlb etmişdir. Tanınmış sorğusunas alim Allah-sükür Qurbanov Türkiyə Cümhuriyyətinin yaradıcısı Mustafa Kamal Atatürkün mədəni ələmini, mübarizəsini və ideyalarını əks etdirən tarixi abidənin sorğu sahifələrini ön sözlə oxuculara təqdim edir.

“Respublika”.

Atatürk Türkiyə tarixində ümmətdən millət yaradan müstəş-nə şəxsiyyətdir. O, türk millətçiliyinin, türk rəşadət və qəhrəmanlığının, türk siyasi, diplomatik və hərbi düşüncəsinin simvolidir. Mustafa Kamal parçalanmış, əraziləri əlindən alınmış, tarix səhnəsindən silinməkdə olan Osmanlı imperiyasının dəyişməli üzərində Atatürk prinsipləri adlanan prinsiplər—cümhuriyyətçilik, xalqçılıq, dövlətçilik, dünyəvilik və inqilabçılıq prinsipləri əsasında Türkiyə Cümhuriyyəti dövlətini yaratmaq, ölməkdə olan türk ruhuna yenidən can verməklə şərəfli türk tarixini və qəhrəman türk millətini təhqirdən və tarixi ləkədən xilas etmişdir. O, türk millətini milli azadlıq uğrunda mübarizəsinin ideologiyasının, taktikasının, türk cəmiyyətinin siyasi, ideoloji, sosial əsaslarının, Türk Cümhuriyyətinin mədəni-əxlaqi normalarının ilk müəllifidir. Deyildiyi kimi, “Günəşlə yanaşı duran bir vicdan” ifadəsi sanki Atatürkün boyuna biçilmişdir. Atatürkdən tarixə çox zəngin düşüncə irsi qalmışdır. Professor Utkan Kocatürkün çap etdirdiyi “Atatürkün fikir və düşüncələri” kitabı bu irsin cüzi bir hissəsini əhatə edir. Kitaba daxil olan seçmələr Atatürkün mədəni ələminin ayrı-ayrı nurlu şəfəqlərdir.

Mən, 1919-cu ilin mayında Samsuna gəldiyim gün əlimdə heç bir maddi güc yox idi. Yalnız türk millətini əsl-nəcəbətindən doğan və mənim vicdanımı dolandıran yüksək və mədəni bir qüvvət vardı. Mən bu milli qüvvətə bu türk millətinə güvənərək işə başladım.

Mən Türk üfüqlərindən bir gün mütləq bir günəş doğacağına onun hərərat və qüvvəsinin bizi isidəcəyinə, bundan biza bir güc gələcəyinə o qədər əmin idim ki, bunu sanki gözlerimlə gördüm.

Millətimiz çox böyükdür. Heç qorxmayaq. O, əsarət və alçaqlığı qəbul etməz. Ancaq onu bir yerə toplamaq və ondan sormağ lazımdır ki, “Ey millət! Sən əsarət və alçaqlığı qəbul edirsənmi?” Mən millətin verəcəyi cavabı bilirəm. Mən millətin böyüklüyünü bilir və bu sual qarşısında onun öz övladlarını canı kimi sevəcəyini və onların alınlarında öpəcəyini bilirəm. Mən bilirəm ki, bu

millət ona bu sualı verən övladlarının millət sevgisinə söykənən axtarıcıları çarəni və gördüyü hazırlıqları canla, başla qəbul edəcəkdir.

Elə buna görə də indi mən bu yoldayam, bu yolun çox sağlam bir yol olduğuna inanıram...

Mən və mənim kimi bir çox vətəndaş, qardaşlar başa düşdük ki, millətin əsl vətəninin ümitsiz bir felakətə düşdüyü bir vaxtda üzərimizə bir vəzifə düşür və üzərimizə düşən bu vəzifəni vicdanla, namusla, heysiyyət hissilə yerinə yetirmək yolunu seçdik. Bunu əlbəttə edəcəkdik, bunu etməyə məcbur idik. Bu vicdan və insanlıq borcu, milli namus borcu idi. Mən bu müqəddəs vəzifələrdən kənardə qala bilərdimmi? Əfəndilər, əlbəttə, qala bilməzdim. Türk millətini heç bir həqiqi üzüm bu ehtiyaclardan kənardə qala bilməzdi. Mən, əlbəttə, belə bir vəziyyətdə vicdanımın əmrlərinə qarşı, milli namusumuz əley-

hinə hərəkət edə bilməzdim. Məxsus olduğum üçün fəxr etdiyim yüksək cəmiyyətin yüksək heysiyyətinə zidd olan hərəkət edə bilməzdim. Məncə, ona mənsub olmaqla fəxr etdiyim millətin heç bir fərdi bu namus borcundan əsla üz döndərməmişdir.

Ölmək istəyən bir milləti heç bir qüvvə xilas edə bilməz. Türk milləti ölmək istəməz, o, daima yaşayacaqdır, əfəndilər!

Türk əsarəti qəbul etməyən bir millətdir. Türk milləti əsir olmamışdır.

Milli qayə üçün ortaya atılanların məhvini düşünən yalnız saray, hökumət və ecnəbilərdir. Ancaq bütün ölkənin aldadılmasını və əleyhdara çevrilməsini də ehtimal daxilində görmək lazımdır. Başçı olacaq adamların, hər nə olursa-olsun, qayələrindən dönməməsi, ölkədə yaşaya biləcəkləri son nöqtədə, son nefəslerini verincəyə qədər qayə uğrunda fədakarlığa davam edəcəklərinə işin başlanğıcında qərar vermələri lazımdır. Qəblərində bu qüvvəni hiss etməyənlərin təşəbbüsü etməmələri, əlbəttə, daha yaxşıdır. Əks təqdirdə onlar həm özlərini, həm də milləti aldatmış olarlar.

Bir də haqqında bəhs edilən vəzifə rəsmi mövqeyə və uniformaya sığınaraq əl altından idarə edilə bilməz. Artıq bu dövr keçmişdir. Açıq şəkildə ortaya çıxmaq və millətin hüququ uğrunda yüksək səslə bağırmaq və bütün millətin bu çağırışa qoşulmalarını təmin etmək lazımdır.

Müstəqillik qayəsinin əldə edilməsinə qədər tamamilə millətlə birlikdə fədakarlıqla çalışacağıma müqəddəs bildiklərim adına and içdim. Artıq mənim Anadoludan başqa heç bir yerə getməmək qəti qərarədir.

Millətin əsarətdən qurtarılması, hakim və müstəqil olaraq torpaqlarımızda yaşaya biləcəyi ancaq əzmkar və namuslu əllərin qısa və doğru yoldan milləti öz hüququnu və müstəqilliyini müdafiə etməyə yönəltməsilə mümkün olacaqdır.

Milli iradə bir çay kimi coşub-daşacaqdır. Mücadiləni onun hər nöqtəsindən düşünərək qəbul etməmişik. Ölkədə ümudumuz milli oyanış və coşğunluq əmələ gəlmişdir. Sadəcə dözümlü olmaq və vəzifədə səhvə yol verməmək təməl şərtidir....

Əziz və mübarək vətənimizi xilas etmək üçün bütün aydınların, hər kəsin hazır olması lazımdır. Anadolu ən böyük xəzinədir. Vətənin sinəsində qurtuluş çarələrini birlikdə ölüncəyə qədər axtar, təmin etməyə çalışacağıq.

Düşmən süngüsü altında milli birlik ola bilməz. Ancaq azad vətənin torpaqlarında qeyrətli, fədakar arkaadaşlar əl-ələ verərək ölkənin müstəqilliyi və millətin hürriyyəti üçün çalışa bilərlər. Mən də buna görə gedirəm.

Istanbulu tərk etmək zərurəti İstanbulda yaranmış ürekaçığıdır vəziyyətlə bağlı idi. Anadoluya getməkdə məqsədim Anadolunun ortasında və türk millətini böyük kütləsi içində türk millətini sarsılmaz əzmkarlıq və imanına söykənmək idi. Bundan başqa, heç bir tədbirin məmləkət və millətin dərin yarasına çarə olmayacağı qəti qənaətinə gəlmişdim.

Nə vaxt başladığı bilinməyən zamanlardan bəri müstəqilliyi şərafəti ilə yaşadan millətimiz ən faciəli bir çöküşlə sonunun yaxınlaşdığı görüldüyü bir vaxtda əsarət vəziyyətinə qarşı övladını ayaqlanmağa dəvət edən əcdad səsi qəlbimizdə yüksəldi və bizi sıx qurtuluş mücadiləsinə dəvət etdi.

Milli müdafiəmizi düşmənlərin bayraqları bəbalanmızın ocaqları üstündən çəkilincəyə qədər davam etdirməliyik. İstanbul məbədləri ətrafında düşmənlər əsgərləri gəzdikcə, doğma vətən torpaqları üzərindən yad adamların ayaqları çəkilmədikcə biz mübarizəmizi davam etdirməyə məcbururuq. Öz hökumətimizin idarəsi altında bədbəxt və kasıb yaşamaq, yadların əsarəti bahasına əldə edəcəyimiz əmin-amanlıq və xoşbəxtlikdən min dəfə üstündür.

İllərlə mücadiləyə məcbur olmaq belə yunanlıları Anadoludan qovmağa əzmkarlıq göstərdik. Türkiyə türkləridir. Millətərvərlərini prinsipi budur. Biz hüququmuzun müdafiəsi üçün mübarizəni davam etdirməyi qərara aldığımız.

İndi daha artıq əminəm ki, müharibə bahalı bir işdir. Müharibənin sürüklədiyi faciələrdən və dəhşətdən kədərliyəm. Ancaq müharibəşiz əlimizdəki silahları yerə qoyduğumuz zaman necə pis vəziyyətə düşəcəyimizi də bilərəm.

Osmanlı dövlətinin təməlləri çökmüş, ömrü də çatmışdır. Ortada bir ovuc türkün dolandığı bir ata yurdu qalmışdı. Son məsləhət bunun da bölüşdürülməsini təmin etməkdən ibarət idi. Osmanlı dövləti, onun müstəqilliyi, padşah, xəlifə, hökumət, bunlar hamısı mənası olmayan bir sıra sözlərdən ibarət idi. Bu halda ciddi və həqiqi qərar nə ola bilər? Bu vəziyyət qarşısında bir təklif qərar vardı. O da milli suverenliyə əsaslanan, qeydsiz-şərtsiz müstəqil olan yeni bir Türk Dövləti təsis etmək hələ İstanbuldan çıxmadan əvvəl düşündüyümüz və Samsunda Anadolu torpaqlarına ayaq basar-basmaz həyata keçirməyə başladığımız qərar bu qərar olmuşdur.

“Aydın” cəbhəsində mübarək vətəni istila etməyə çalışan düşmənlə “Kuvayi Milliyyə” döyüşməkdə və hər qarış torpağına sadıq və fədakar övladlarını meylətlərini görməkdədir. Heç bir qüvvət, heç bir səlahiyyət tarixin əmr etdiyi bu vəzifədən millətimizi döndərə bilməyəcəkdir.

Istanbul şəraitinin, Fərid Paşa kabinetinin qəbul etdiyi şeyi qəbul etmək şərəfimizi, həyatımızı, hər şeyimizi tərk etmək, yeni ingilislərə əsir olmaqdır. O zaman görülməli bir iş yoxdur. Yox, bu milləti millət olaraq, insan olaraq namus və şərəfli yaşatmaq istəyirsək qəbul edəcəyimiz qərar mövcud olan bütün qüvvə və vasitələrimizdən lazım olduğu kimi istifadə edərək bizi məhv etməyə çalışan düşmənlərin əməllərini qarşısını almaqdır və mən qətiyyəni şübhə etmirəm ki, bütün arkaadaşlarımız belə bir cusa hissələ buraya gəliblər və yerinə yetirəcəkləri tarixi vəzifənin böyüklük dərəcəsinə və əhəmiyyətinin bütün ağıqlığı ilə başa düşürlər.

Şübhə etmirəm və zənn edərəm ki, heç kimsə şübhəsi yoxdur ki, Böyük Millət Məclisi və onun hökumətinin bu günə qədər yürütdüyü siyasət tamamilə milli əməllərə uyğundur. Bu siyasətin nə olduğunu təkrara lüzum görmürəm. Yalnız iki kəlməsinə zikr edəcəyəm ki, o da milli sərhədlər daxilində millətin müstəqilliyidir... Bu günə qədər bu prinsiplərdən ayrıldığımızı bildiren ən kiçik bir işarəni belə göstərmək mümkün deyildir.

(davamı növbəti saylarımızda)